

«единство и противоречие» между индивидуальным и коллективным, национальным и глобальным. К этой проблеме необходимо подходить через призму охраны здоровья как «ценности», поэтому сохранения здоровья человека в условиях глобализации является более сложной и широкой проблемой, чем частный вопрос здравоохранения, что и обуславливает приоритет универсального международно-правового сотрудничества.

Международное здравоохранительное право охватывает правовые нормы, процессы и институты, необходимые для достижения максимально возможного уровня физического и психического здоровья. Механизмы реализации международного здравоохранительного права должны стимулировать инвестиции в исследование, способствовать развитию и мобилизации ресурсов, установлению приоритетов всеобщего здоровья, координации деятельности международных организаций, сотрудничества между государствами, обеспечивать контроль за научно-техническим прогрессом и его влиянием посредством выработки стимулов для соблюдения стандартов в области здравоохранения. Главным принципом международного здравоохранительного права является принцип социальной справедливости, который требует справедливого распределения услуг в области здравоохранения, особенно в интересах беднейших слоев населения мира.

Казначеева О.О.

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

Гаркуша А.О.

асистент кафедри спеціально-правових дисциплін

Полтавського факультету

Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ПИТАННЯ ІЄРАРХІЇ ДЖЕРЕЛ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Особливий характер міжнародного права як окремої своєрідної системи норм зумовлює особливості їх формування, ієрархії та взаємовпливу, неминує наявність колізій. У зв'язку з поглибленням міждержавних відносин у сучасному світі виникає нагальна потреба у чіткому визначенні правових основ міждержавного спілкування та місця кожного елемента системи джерел відповідно до його юридичної сили. Розв'язання цієї проблематики має не лише окрему наукову цінність, а й відчутне практичне значення з точки зору міжнародної правотворчості та правозастосування. Проте визначення місця окремих джерел міжнародного права ускладнюється тим, що в науці досі немає єдиної концепції критеріїв та ознак системи джерел міжнародного права.

Загальновизнаними джерелами міжнародного права прийнято вважати міжнародно-правовий договір, міжнародно-правовий звичай та загальні

принципи права. Деякі вчені зазначають, що джерела міжнародного права закріплені в статті 38 Статуту Міжнародного Суду ООН (далі — Статут), яка окрім вищезазначених передбачає судові рішення та доктрини найбільш кваліфікованих спеціалістів з публічного права різних націй.

Відсутність єдиної думки з приводу системи джерел міжнародного права ускладнює їх класифікацію за юридичною силою, тобто визначення ієрархії джерел у міжнародному праві. Таким чином, сучасна наука містить широкий спектр цілком протилежних поглядів, кожен з яких має власні критерії та аргументи.

Так, деякі юристи-міжнародники, виходячи з положень статті 38 Статуту зазначають, що джерела в ній розміщені саме в ієрархічному порядку, тобто підтримують позицію пріоритетності міжнародно-правового договору серед інших джерел міжнародного права.

Але, на нашу думку, стаття 38 Статуту не визначає ієрархії джерел міжнародного права з наступних підстав: по-перше, на відміну від статті 7 Гаазької конвенції 1907 року, яка чітко зазначала порядок застосування судом джерел міжнародного права, тим самим визначаючи їх ієрархію: найбільший пріоритет мали норми міжнародно-правового договору, за його відсутності застосовувалися норми міжнародного права, тобто міжнародно-правовий звичай, у всіх інших випадках справа вирішувалась на основі загальних принципів справедливості, безпосередньо в Статуті не міститься вказівки на певну пріоритетність застосування джерел міжнародного права, а, отже, зазначена точка зору є поширювальним тлумаченням змісту статті нормативно-правового акту.

Варто зауважити, що в процесі розробки Статуту дійсно висувалися пропозиції щодо включення до нього положення про застосування судом джерел в певній послідовності та закріплення загальних принципів права першим пунктом Статті 38. Проте зазначені пропозиції не знайшли свого втілення в остаточному варіанті Статуту.

По-друге, як слушно зауважує Я. Броунлі, зазначена точка зору визнає пріоритет міжнародно-правового договору в порівнянні з іншими джерелами міжнародного права. Але не можна вважати, що міжнародно-правовий договір має більшу юридичну силу порівняно з, наприклад, загальними принципами права, оскільки будь-який міжнародно-правовий договір може бути визнаний нікчемним, якщо він суперечить загальним принципам права.

По-третє, на сучасному етапі розвитку міжнародного права, нормативне регулювання міжнародних відносин досі залишається недостатнім. Значна кількість питань сучасного міжнародного життя не врегульовані нормами міжнародно-правових договорів.

По-четверте, відсутність пріоритету міжнародно-правового договору підтверджується особливістю норм *jus cogens*, які можуть бути закріплені як в міжнародно-правовому договорі, так і в міжнародно-правовому звичаї.

Отже, ми вважаємо, що Статут Міжнародного Суду ООН в статті 38 не визначає перелік джерел в порядку їх юридичної значущості з вищенаведених підстав.

Деякі науковці вважають, що в міжнародному праві найбільшу юридичну силу мають міжнародно-правові звичаї, оскільки вони виникли історично першими, а отже, є єдиним джерелом загальних правил поведінки держав.

Але, на наш погляд, зазначена позиція також не є обґрунтованою з огляду на наступне. На сучасному етапі розвитку міжнародного права й міжнародних відносин дедалі більшої ваги набуває міжнародно-правовий договір. Держави намагаються надати загальновизнаним правилам поведінки певної форми зовнішнього виразу, таким чином по суті закріплюючи усталені звичаєві норми. Крім того, як міжнародно-правові договори, так і міжнародно-правовий звичай, як зазначає І. Лукашук, є універсальними джерелами, юридична сила яких витікає з самої природи міжнародного права.

Отже, враховуючи, що міжнародне право являє собою погоджену волю його суб'єктів з тих чи інших питань, саме від волі суб'єктів залежить сутність того чи іншого джерела права. Якщо застосувати положення загальної теорії права до міжнародного права, то можна зробити висновок, що методом правового регулювання міжнародних відносин є диспозитивний метод. Це дозволяє стверджувати, що встановлення ієрархії джерел в міжнародному праві є недоцільним та необґрунтованим, оскільки, відсутність єдиного науково обґрунтованого підходу до визначення системи джерел унеможлиблює їх розмежування за юридичною силою.

Викладене дозволяє стверджувати, що хоча між джерелами міжнародного права існує певний взаємозв'язок, проте він не зумовлює наявність ієрархічного поділу, оскільки це за своєю сутністю суперечить юридичній природі міжнародного права як особливого правопорядку. Загальновизнані джерела права — міжнародно-правовий звичай, міжнародно-правовий договір, загальні принципи права, є основними та фактично рівнозначними між собою. До того ж, норми міжнародного права, що закріплені в одному джерелі (наприклад, звичаєві норми), можуть змінюватися нормами, передбаченими іншим джерелом права (наприклад, договірними нормами).

Таким чином, беззаперечним на наш погляд є той факт, що серед так званих «основних» джерел міжнародного права в сучасному міжнародному праві відсутня будь-яка ієрархічна залежність, більше того, намагання її встановити не мають ані практичного, ані теоретичного значення через особливий характер будови міжнародного права загалом та особливий статус його суб'єктів зокрема.